լինեն՝ իւրաքանչիւր ազգային անհատի համար չենք կարծեր որ այնքան համեստ կամ խոհական եղած լինի։ Խնդիր մը՝ յորմէ արտադրեալ վտանգ կամ արգիւնք կը պատկանի մեզ ամենուս, ուստի պարտականութիւն է մեզ մեր ալ կարծիքն յայտնել այդ մասին ձեր պատ. թերթի միջոցաւ։

Նախ, սա դիտողութիւնը անելոյդ չենք համարիր ընել որ, եթէ Պ. Նիկողոսեանի ըրած հաշուական յայտարարութիւններն՝ տեղական մամլոյն խօսակցութեան նիւթ չեղան, գրա պատճառը՝ ոչ թէ գոյնորինակ մի հետաքրքրական յայտարարութեան կարևորութիւն չը արուելն էր, այլ, միայն թէ այսպիսի մի փոքուկ պարագայ՝ վիճաբանութեան նիւթ լինելով մի գուցէ Ընկերութիւնք ՁԼասին, և վտանգն ընդհանուր լինի։ Սակայն երբ կը տեսնենք թէ՝ խնդիրը այնքան առաջ կը գնայ, այնքան կը յուզի ու կարծարձի որ ալ Ընկերութեանց „գործն“ մինչև ատիճան մը կասկածելի դիրք կառնու, չենք ուզեր մենք ևս ձեռնծալ դիտել այն վտանգ՝ որ Հայ գեղջուկ մանուկի յառաջդիմութեանն և նորա ալուսոյ պատառին կը վերաբերի։ Այո՛, չենք ուզեր անտարբեր մնալ, այլ է սրտէ կը փափաքիմք ու կուզեմք գիտակ լինել թէ՝ սէմ է իրաւունք, և ո՞յմ ճշմարտութիւն....

Այժմ մենք, մեր խորին համոզմամբն կարևորագոյն կը տեսնենք որ յօգուտ Ընկերութեան սոյն խնդիր՝ որչափ որ հնարաւոր է վաղվաղակի պարզուի, վստահելի և հաստատուն կերպով որպէս զի հասարակաց կարծիքներն վերաշինի Ընկերութեանց գործունէութեան վերայ և կրկին գրաւեալ լինի առ այն հանրութեան համակրանքն ու վստահութիւն։ Ահա այս է մեր ու մերայնոց արգար համոզումներն որ բարեկամն ենք ընկերական հաստատութեան փսեմ ու սուրբ արգիւնաբերութեանց։

Մինչդեռ այն ընթացքով, որոյ կը հետևի Միացեալ Ընկերութեանց նախորդ Տնօրէն Ժողովն՝ յոյժ դժուարին է հասարակութեան վստահութիւնը ապահովել, զի, որովհետև, նախկին Տնօրէն Ժողովոյ հերքումներն Պ. Գրիգոր Նիկողոսեանի դէմ վաւերացնելու համար, հասարակութիւնը չունի իւր առաջ մի զատ ու բոլորովին գործին մէջ շահ և կամ մասնակցութիւն չունեցող անկախ ու միանգամայն հմուտ և վերահաս քննիչ մասնասումբ, այլ, մի միայն յիշեալ Տնօրէն Ժողովն է որ կը մրցի ու կը մաքառի զինքն մաքրելու համար, և որ տակաւին չէ ներկայացուցած իւր վաւերական հաշիւներն ներկայ Տնօրէն Ժողովոյ։ Արդ մինչև ցարդ չը լինելով մի այնպիսի վերաքննիչ անաչառ մարմին, նոյն և իսկ Ընկերութեանց շահուն համար, կատարելապես խախուտ միջոց մ՚է ուղղակի նախկին Տնօրէն Ժողովոյ բերանէն լսել իւր դէմ ուղղուած մերկացումներու հերքումն։ Իսկ նոր Տնօրէն Ժողովոյ մարմինն ևս շատ փոքուկ յարաբերութիւններով կապուած լինելով իւր նախորդի հետ, նա ևս կարող չը պիտի լինի հասարակաց կարծեացն առաջև վստահեցուցիչ ազդեցութիւն մը ունենալ։

Ուրեմն ի՞նչպէս կարելի պիտի լինի որ համոզուի ամէն ոք թէ՝ ո՛վ է, որ կը շրջի և կը գործավարէ հասարակութեան հետ, թէ՝ ո՞րչափ ճշդէ կրնան լինել այն դիտողութիւնք որք տեղի կունենան Հայոց մեծ Ընկերութեանց վերաբերութեամբ, թէ՝ ո՞վ պիտի ճշդէ այն կարծիքներն՝ որ այսօր պտոյտ կառնուն Հայ հասարակութեան մէջ։ Մեծ են տարաձայնութիւնք՝ որ ամէն ուրեք կը լսուին ու կը յեղյեղին, թէ հրապարակի և թէ մասնաւոր շրջանակաց մէջ։

Հայոց Միացեալ Ընկերութեանց հսկայ վարկը վտանգուած է այսօր, որ անմիջական դարմանի կը կարօտի։ Իրաց այս վիճակին մէջ հաւատալի լինելու է, որ ներկայ Տնօրէն Ժողովը՝ որքան ալ ջերմեռանդ զբաղուավ, դարձեալ անկարող պիտի գտնուի նա նպատակի քայլերն առաջ մղելու եթէ Ազգային մեծ փոյթ ու խնամք չը տարուի։ Եւ առանց ժամանակ ու փայրկեան վարանելու ջանադիր լինելու կոչուսեալ վստահութիւնն՝ որ Ընկերութեան առողջութեան առաջին և միակ դեղահատն է, յեսս առնիւքն դարձնելու։

Անհաճոյ տարաձայնութեանց բուն շարժառիթն եղած է, ծանօթ ու անծանօթ գումարներու՝ այս ու այն կողմերու ծառայելի, հասութից առաւելութեանն պէտք եղածին չափ հոգ չը տարուիլն, պատրաստ քանակութիւններն քմահաճն մնալուին, և ընկերութեան մնալուկը, որոյ այժմ ու զօրութիւնն պէտք է լինել, անիսոնմարար շուայլին ևայլն։

Պ. Վասիլեանի գեղագրութիւն ըստուածին համար ո՛չ թէ 25 ոսկի ըստ նախորդ Տնօրէն Ժողովոյ, և ո՛չ ալ 200 ոսկի ըստ Պ. Նիկողոսեանի, այլ ոմանք կը հաստատեն թէ 250 ոսկի մնուած է, և ոմանք ալ կրսեն թէ ընդամենը 150 ոսկի ծախք եղած է։ Նոյնպէս Պետրոս էֆէնտին Վասիլեանի ուղևորութեան համար ո՛չ 100 ոսկի ըստ Պ. Նիկողոսեանի և ո՛չ 90 ոսկի ըստ նախ. Տնօրէն Ժողովոյ, այլ 200 ոսկի ընդամենը, և ոմանք ալ կը հաստատեն թէ այդ ուղևորութիւն բոլորովին ձրի, ազգասիրարար և անձնուիրաբար եղած է։ Պ. Վասիլեանի անձնուէր ծառայութեանց ի վարձատրութիւն ո՛չ միայն 20 ոսկինոց ժամացոյց նուիրուած է ըստ Պ. Նիկողոսեանի, այլ ոմանք կրսեն թէ երկու ձեռք ալ հանդիսանդեն, նոյնպէս ո՛չ թէ Տնօրէն Ժողովոյ բնակութեան վարձք յՕրթաքէոյ $10^1/_2$ ոսկի, ըստ նախորդ Տնօրէն Ժողովոյ, այլ $38^1/_2$ ոսկի յատկապէս Վասիլեանի բընակութեան վարձքն է, և միանգամայն հասութից անօրէն եղած ժամանակ իւրաքանչիւր ամիս 3 ոսկի ևս կը վճարուի ելղեր դարձեալ Պ. Վասիլեանի։ Այսպէս Պ. Գ. Նիկողոսեանի յայտարարած, և նախորդ Տնօրէն Ժողովոյ պատասխանած թուանշաններուն մէջ մեծ անհամաձայնութիւններ կան որ եթէ ի մօտոյ ճշմարտութիւն չը յայտնուի մեծ է կորուստն Ընկերութեան։

Հուսկ ուրեմն, Միացեալ ընկերութիւնը որոյ նպատակն մեր ամենուս կամք ընել է, իւր այս անվստահելի դիրքն ազատելու և վտանգն հեռացնելով մի նորոգ հիմնական ուղղութեան վերածելու համար՝ պէտք չէ որ Հայը իր սովորական անտարբերութեամբն միշտ դիտող և հանդիսատես մնայ, և խորշի անոմ տղայարար երբ քննադատութեան ենթարկուած կը տեսնէ զայն։ Սա աղեկ գիտնալու է թէ՝ քննադատութիւն կամ ամբաստանութիւն ըստուած դատապարտութիւն ըսել չէ, այլ յայնժամ քննադատութիւնը դատապարտութեան կը փոխուի երբ անաչառ քննութեամբ ճշմարտութիւնը երևան կը գայ։ Այսպէս ալ Միացեալ Ընկերութեանց գործոց մարմինն յորժամ կը քննադատուին, խոհեմութիւն չէ որ հասարակութիւնը անմիջապէս դատապարտէ զԸնկերութիւնն փակելով նորա առաջ իւր ձեռք ու զրպան, այլ, առաւելագոյն մնանելդէպ այն տպով նորա ինչ որ պէտքն է և տուածին տէրն լինել, ու հետաքրքրութեամբ փնտռել թէ տեղի արուած քննադատութիւնք, պատասխան կամ հերքումներ ոչ ատիճանի արդար և վստահութեան արժանի են։ Զի քննադատութեան մոտ չը գտած տեղն գիւրին չէ յուսալ ուղղութիւն։ Քննադատներն որքան ալ կծու խօսին և կծու գրեն, ուղղութեան վարժապետ պէտք է հանչակելգանոնք, որոց ձեռքերն սեղմել ու պագնել արդարութիւն և ուղղութիւն սիրողին առանձին և վեհանձն յատկանիշն է։

Վերջ վերջոյ ամփոփելով մեր բոլոր առածներ իբր ջերմագին բարեկամ „Հայկական“ մի մեծ և արդիւնաբեր ընկերութեան կը գամ իմ առանձին կարծիքս հրապարակել այսպէս թէ, Միացեալ ընկերութեանց վարկն՝ որ շփոթեալ կը նկատի այսօր, հասարակաց կարծեացն հետ հաշտեցնելու համար պէտք անհրաժեշտ է կազմել արտաքոյ կարգի մի զօրեղ յանձնախումբ, որոյ մասնակից գտնուին ներկայ Տնօրէն Ժողովն ամբողջ ընդ նախագահութեամբ Ս. Պատրիարք Հօր և կամ Նորին Բարձրաշնորհութեան կողմանէ կարգեալ փոխանորդի. ընդհ. Կրթական խորհրդական վսեմ Մամիկոնեան էֆէնտին և կամ իւր քարտուղարն Մեծ. Իփէքճեան էֆէնտին, Պոլսոյ Ազգ. խմբագրապետաց կողմանէ մի յատուկ ներկայացուցիչ. Պ. Գրիգոր Նիկողոսեան իրր քննադատ և իրր ներկայացուցիչ մեր սիրելի Ռուսահայ եղբարց որոնք այնքան նպաստեցին ու պիտի նպաստեն ընկերութեան գործին, և նախորդ Տնօրէն Ժողովն որոյ վերայ կը ծանրանան ամէն պատասխանատուութիւնք։ Ահա այս վստահելի եղանակաւ քննել ընկերութեանց նախորդ և ներկայ գործառնութիւնք և այնու յայտարարել իրաւն և ճշմարիտն ի վերաշինութիւն մնաց շփոթելոց։

Յարութիւն Գ. Զաքրբեան

ԱՆԳԼԻԱ

Անգլիական պարլամենտի վերջին շրջանի ժամանակ ընդունվեցաւ մի նոր տպագրական օրէնք, որ բուսական թեթևացնում է հրատարակողների և խմբագիրների պատասխանատուութիւնը դատաստանական իշխանութեան առաջ։ Մինչև այժմ հրատարակողը, խմբագիրը և մինչև անգամ տպարանատէրը պատասխանատու էին այն բոլոր հաղորդութիւնների համար, որոնք տպվում էին լրագրի մէջ։ Օրինակ երբ տպվում էին հաշիւներ հասարակական ժողովների մասին, իւրաքանչիւր անվայել բառ կամ նախադասութիւն հրատարակելու համար, որ գրած էր գրել ժողովի մէջ ճառախօսներից մէկը, խմբագիրը կամ հրատարակողը ենթարկվում էր դատարանին։ Այժմ ընդունված տպագրական նոր օրէնքը, որին լորդերի ժողովի անդամներից շատերը ընդդէմ էին, վերջ դրեց այդ անբնական դրութեանը։ Այսուհետև զանազանութիւն չի լինի դատաստանական գործերի, պարլամենտական նիստերի և հասարակական ժողովների հաշիւների տպագրութեան ժամանակ։ Նոր օրէնքի մէջ որոշ ասված է, որ հասարակական ժողովների ժամանակ արտասանած ճառերի իսկական տպագրութեան համար մամուլը ոչ մի պատասխանատուութեան չէ ենթարկվում։ Եթէ հասարակական ժողովի մէջ արտասանած ճառը բռնադատվում է որ և է վիրաւորանք մասնաւոր անձի պատի համար այդ ճառի տպագրութիւնը պահվիլ չի համարվի, ինչպէս լինում էր մինչև այժմ։ Մի և նոյն օրէնքի մի այլ յօդուածի համեմատ պակվիրի կամ անձնաւորութեան պատի համար վիրաւորելուցիչ յօդուածի տպագրութեան համար լրագիրը կարող է դատաստանի ենթարկվել, եթէ այդ թղթի կը տայ Անգլիայի մէջ պրօկուրօրը, իսկ Իրլանդիայի մէջ գլխաւոր փաստաբանը։ Այդ օրէնքը բաւական փոփոխում է մամուլի դիրքը և վերջ է դնում մասնաւոր անձանց դատաստաներին, որոնք շատ անգամ դիմում էին դատարաններին շահասէր նպատակներով։

ՖՐԱՆՍԻԱ

Վերջին ցոյցերը ի պատիւ Դամբետտայի Փարիզի ձմերային ցիրկի մէջ, մանաւանդ Դամբետտայի և Պոլ Բերի ճառերը սաստիկ տպաւորութիւն գործեցին պահպանողական շրջանների մէջ և մի տեսակ սարսափ տարածեցին, որովհետև Դամբետտա բացարձակ յայտնեց, որ դէմոկրատիայի նպատակը պէտք է լինի կատարելապէս ոչնչացնել կրօնի գաստաւութիւնը ժողովրդական կրթութեան գործի մէջ։ Պոլ Բերի ճառը աւելի էլ նշանակութիւն ունեցաւ այն պատճառով, որ նրան համարում են ժողովրդական լուսաւորութեան ապագայ մինիստր։ Պոլ Բեր ձմերային ցիրկի մէջ եղած ժողովի առաջ արտասանեց՝ ի միջի այլոց հետևեալը։ „Այս գահլիճի մէջ կատարվող համակրական ցոյցերը վերաբերվում են մեծ քաղաքացի Դամբետտային, որ Ֆրանսիայի դժբաղդութեան ժամանակ փորձեց ազատել նրա պատիւը և որ վերջը ազատեց հանրապետութիւնը նրան սպառնացող դաւադրութենից։ Փարիզի բոլոր շրջաններից այստեղ հաւաքված ընտրողները պէտք է վերժխնդիր լինեն Դամբետտային պատճառած վիրաւորանքի համար, որ տեղացրեց բոլոր ֆրանսիացիներին և որ ուրախացրեց Տիրոսս և Հոհենս գեների այն կողմը“։ Այնուհետև Պոլ Բեր, դասախօսելով „կրօնի և ուսմունքի մասին“, վերջացրեց իր բեֆերատը քրիստոնէական վարդապետութեան հրահանգներից և կաթոլիկ կրօնական գաղափարներից օրինակներ բերելով, որոնք ներկայ եղողներին ծիծաղ էին պատճառում կամ առիթ էին տալիս վրդովված բացականչութիւններին։

Հաւատացնում են, որ ֆրանսիական արտաքին գործերի մինիստր Բարտելիմի Սենտ Իլեր մտադիր չէ ստանել նոր մինիստրութեան կազմելուն, այլ կամենում է հիմկուց հրաժարական տալ։

Անգլիական արտաքին գործերի մինիստրի օրական սեր Զորջ Դիլկ մտադիր է պատրաստել փարիզ, որտեղ նա կամենում է տեսնվել մի քանի քաղաքական մարդկերանց հետ, որոնց թվում և Դամբետտայի հետ։ Վերջինը պատգամաւոր ընտրվելուց յետոյ 11,000 շնորհաւորական հեռագիրներ ստացաւ։

Բամգանի ծոմի վերջանալուց յետոյ ապատամբութիւնը Ցունիսի և Ալժիրիայի մէջ սկսեց նորից տարածվել։ Համմամիա նահանգապետից ոչ հեռու, բէյի մոլլաքաղաքի մօտ սաբիւնհեղ կռիւ պատահեցաւ ֆրանսիական զօրքերի և ապստամբների մէջ, որոնք յետ մղվեցան։ Թէպէտ ֆրանսիական զօրքերը յաղթեցին, բայց այնուամենայնիւ այդ կռիւը ապացուցեց, որ անկարելի է յայտ դնել Ցունիսի և Ալժիրիայի խաղաղեցնելու գործի վրայ։ «Temps» լրագրին հաղորդում են, որ այդ կռիւը չափազանց արիւնահեղ է եղած։ Ապստամբները կատաղութեամբ յարձակվում էին ֆրանսիական զօրքերի վրայ, մինչև վերջին

ների թնդանօթները գրեթէ ոչնչացրին հակառակորդներին։ Ֆրանսիացիների խօսքերի համեմատ այդ կռուին 15,000 արաբներ էին մասնակցում։

Ալժիրիայի մէջն էլ գործերը շատ վատ ուղղութիւն են ստանում։ Գնդապետ Նեգրիէն անդադար հրամանը ֆրանսիական զօրքերին արաբների Սիդի-Շէյխ սուրբի գերեզմանը քանդելու մասին, որ արաբների հաւաքվելու կենտրօնատեղին էր, վերջինների ֆանատիկոսութիւնը վիրաւորեցրեց։ Իրան արդարացնելու համար Նեգրիէ հաւատացնում է, որ նա հրամայել է արաբների սուրբի նշխարները ժամանակի մէջ տեղափոխել։ Բայց արաբները, որոնք իրանց համար մի այլ կենտրօնատեղի են գտել, սաստկացնում են միմեանց ֆանատիկոսութիւնը, պաշարելով ֆրանսիացիների սրբազրծութիւնը և հաւատացնելով, որ նրանք արաբների սուրբին գերի են վերցրել։ Ֆրանսիական զլխաւոր շտաբի մէջ նշանաւոր պատրաստութիւններ են կատարվում աշնանային արշաւանքի համար։

ԲՕԼԳԱՐԻԱ

—

Սոֆիայից գերմանական լրագրիներին հաղորդում են հետևեալը։ Բոլոր նահանգներից ստացված տեղեկութիւնների համեմատ ազգաբնակութիւնը հրաժարվում է հարկեր վճարելուց, և այդպիսով կառավարութեան գրութիւնը հետզհետէ վատանում է։ Ֆիլիպօվի նահանգում կառավարութիւնը կատարելապէս կորցրել է իր հեղինակութիւնը։ ոչ քաղաքացիք և ոչ գիւղացիք չեն կամենում հարկեր վճարել։ Հարկ հաւաքողներին ծեծում են և գուրս են անում, իսկ ժողովուրդը բացարձակ յայտնում է, որ նա չէ ճանաչում այժմեան կառավարութեանը, հետևապէս որ այդ կառավարութիւնը հարկեր հաւաքելու իրաւունք չունի։ Մի և նոյն տեսակ լուրեր ստացվում են Բուշշուկի և Սիլիստրիայի նահանգներից։ Բազրդիկ, Բաթօվայի և Նիկոպոլի մէջ անկարգութիւններ են պատահել։ Վարարելի մէջ գիւղացիք յարձակվեցան իրանց գիւղի մօտ գտնված երկու մաքսատունների վրա, կարծելով, որ նրանք հարկեր հաւաքելու համար են հիմնված, սաստիկ ծեծեցին մաքսային ատիճանաւորին և կողոպտեցին գանձարանը։ Այդ մաքսատունները Արևելեան-Բումելիային են պատկանում և այդ պատճառով հարց կը ծագի սահմանը խանգարելու մասին։ Ալէքսանդրիայի անկախ բաւականութիւն կը պահանջէ բոլգարական կառավարութեանից։ Ներքին գործերի մինիստր գնդապետ Բեմբինգեն մինչև այժմ չէ համարձակվում դիմել զինուորված ոյժին անկարգութիւնները ճնշելու համար, որպէս զի իշխան Ալէքսանդրի գրութիւնը աւելի անսասանելի չը դարձնէ։ Իշխան Ալէքսանդր արդէն թոյլ է տուել խիստ միջոցների դիմել և երևի Բօլգարիայի մէջ շուտով արիւնհեղութիւն կը սկսի։ Այդպիսով բոլգարական նոր գործերը, որ այդքան շատ ծախս են նատել, իրանց ոյժը ամենից առաջ իրանց հայրենիքի մէջ կը փորձեն։ Ասում են, որ իշխան Ալէքսանդր մտադիր է ասանց ընդունված կանոնին հետևելու բարձր ատիճաններ տալ այն օֆիցերներին, որոնք կարգ էին պահպանում վերջին ընտրութիւնների ժամանակ և սոխալում էին ընտրողներին ձայն տալ յօգուտ իշխանի կողմնակից պատգամաւորների։ Մի-ս օֆիցերները կը սկսեն հրաժարվել իրանց պաշտօններից, հէնց որ այդ մտադրութիւնը կիրագործվի։ Պրօֆէսսոր Դրիմով, որին սպասում էին այստեղ պետական խորհուրդը կազմակերպելու համար, հրաժարվեցաւ այդ գործը կատարելուց և, ինչպէս ասում են, նա կերթայ Արևելեան-Բումելիա, որտեղ նա նոյնչափ հեղինակութիւն ունի, որքան Բօլգարիայի մէջ։ Տարաբաղդաբար բոլգարական կառավարութեան համար բոլոր օրինաւոր մարդիկ հրաժարվում են նրա յետագիմական քաղաքականութեանը մասնակցելուց, այլ միայն անընդունակ և բաղդախնդիր մարդիկ առաջարկում են նրան իրանց ծառայութիւնները։

ԱՄԵՐԻԿԱ

—

Նախագահ Գարֆիլդի առողջութիւնը հետզհետէ լաւանում է։ Նրա մտաւոր ընդունակութիւնները շատ լաւ են։ Մի անգամ միայն կիրակուը ընդունելու ժամանակ նախագահը ասաց. „արդեօք էլի շատ կաքաւներ պէտք է անցնեմ։“ Նրա թոքերը քնված են և կատարելապէս առողջ են յայտնված։ Հիւանդութեան ճգնաժամը դեռ չէ անցել, բայց նշանները լաւ են։ Գարֆիլդ իր սեփական ձեռքով գրեց իր մօրը հեռաւեալ նամակը։ „Մի հատատ լրագիրների հաղորդած հակասող լուրերին իմ առողջութեան մասին։ Ես թէպէտ շատ թոյլ եմ և պառկած անկողնի մէջ, բայց կամաց կամաց լաւանում եմ։ Ժամանակի և համբերութեան օգնութեամբ ես դեռ կարող եմ առողջանալ։ Աղջիներ բոլոր ծանօթներիս և բարեկամներիս, մանաւանդ քոյրերիս։“

Մինիստրների խորհուրդը քննեց այն հարցը, թէ արդեօք հարկաւոր չէ հրաւիրել փոխ-նախագահ Արչերին գոնէ մի քանի ամիս վարել նախագահի պաշտօնը, մինչև Գարֆիլդ առողջանայ։ Դեռ ևս վճիռ չէ կայացրած։

Վաշինգտօնից օգոստոսի 25-ից հեռագրում են, որ այդ օրը առաւօտեան 6¼ ժամին Գարֆիլդը երկաթուղով ուղևորվեցաւ Բալտիմօրա, որտեղ հասաւ առաւօտեան 8 ժամին։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

—

Սեպտեմբերի 1-ին առաւօտը յունական զօրքերը մտան Կարդիցա։ Բոլոր դաւանութիւններին պատկանող բնակիչները առանց բացառութեան ընդունեցին զօրքերին ողջակիզերով և պատիւ յունական թագաւորի և զօրքերի։ Կարգապահութիւնը բոլորովին չէ խանգարվիլ։ Կրիտ կղզու վրա անկարգութիւններ սկսվեցան, որոնց առիթ տուեցին թիւրքաց նահանգապետի թշնամական յարաբերութիւնները բնակիչների հետ։ Կրիտի ազգաբնակութիւնը հրաժարվում է ընդունել իր համար նշանակված նպաստապոն և մտադիր է նրան արտաքսել։ Միթեօպօտամոսի և Այօազիլի մէջ 2000 մարդ զինուորվել են։ Թիւրքաց զլխաւոր-նահանգապետը բոլորովին չունի բարոյական հեղինակութիւն։

Ցիրված երկրիները գրաւելուց յետոյ յունական կառավարութիւնը մտադիր է անյապաղ զբաղվել աւազակութիւնները ոչնչացնելով։ Աւազակների դէմ մի քանի զօրաբաժիններ կուղարկվին։ Նորերումս ալբանական փախստական զինուորներից կազմված աւազակների մի խումբ Կասանդիայի մէջ 19 մարդ գերի վերցրեց։ Նրանցից երեքը սպանված են, մնացածներից մի քանիսը ազատված են 140,000 Ֆրանկ վճարելուց յետոյ, իսկ միւսները գերի կը մնան, մինչև նրանց ազատելու համար 243,000 Ֆրանկ չը տան։

ՆԱՄԱԿ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԻՑ

—

Բէրլին 5/9· 81·

Ամառվայ ամիսները սովորաբար անուանվում են Բերլինի բարբառով Sauergurkenzeit (թթված խիարների ժամանակը) այն քաղաքական հանդարտութեան պատճառով, որ տիրում է այդ միջոցին։ Բայց այս տարի իսկ ամառվայ ամիսներն էին, որոնք փոխանակ հանգստացնելու հասարակութիւնը, բերեցին իրանց հետ սաստիկ զրգռիչ յուզմունք բարիստագի գալու ընտրութիւնների պատճառով։ Ինչպէս նորերս Reichs-Anzeiger յայտնեց, 27-ն հոկտեմբերի նշանակված է կառավարութիւնից իբրև այն օրը, որ նոր ընտրված պիտի լինի ընտրիչներին։ Այս անգամ մրցութիւնը սաստիկ լինելու է անկասկած այնքան բազմաթիւ պատճառներից, որ անցեալները չը կային և որոնք առիթ եղան աւելի թշնամական վարմունքի զանազան կուսակցութիւնների իրար դէմ։ Անթիւ մինչև այժմ չեղած կուսակցութիւններ կազմվում են և աշխատում են նշանակութիւն ստանալ։ Առաջվայ պահպանողական, ազատամտա-պահպանողական, ազգային-ազատամտ, առաջադէմ, սոցիալ-դեմոկրատ, կենտրոնական (կղերական կաթոլիկ) կուսակցութիւններին աւելացան նոր ֆրակցիաներ։ Մինչև որ քրիստոնեայ-սոցիալ, հակառաջադէմ, հակաեմիական կուսակցութիւնները իրանց ոյժերը պիտի պահպանողական կամ յետագիմական քաղաքականութեան նուիրեն, ազատամտ կուսակցութեան մէջ ազգային-ազատամտներից անջատվեցաւ Ֆալ թեը, որ իր ձգտումներով առաւել մտենում է առաջադէմ կուսակցութեանը։

Կառավարութեան, կամ որ նոյն է իշխան Բիսմարկի յետագիմական հակումները, նրա փորձերը հաշտվելու կենտրոնի կուսակցութեան և ուրիշներ վատիկանի հետ, նրա ազդեցութեան շնորհով աւելի և աւելի ընդարձակութիւն ստացող բացառական օրէնքը սոցիալ-դեմոկրատների դէմ, որոնք շատով մի քաղաք չեն ունենայ Գերմանիայում, ուր կարող կը լինեն պատսպարվել, նրա ջանքերը ժողովուրդը ձգել իր կողմը և կազմել մի կառավարական-սոցիալ կուսակցութիւն, որ ոչխարային հնազանդութեամբ կը հետևի նրա կամայական քաղաքականութեանը— այդ բոլորը հակասական վրդովմունք զցեց այն մարդիկների մէջ, որոնց համար ազատութիւնը լոկ խօսք չէ, այլ որոնց թանգ է թէ անհատական, թէ խօսքի և մամլի ազատութեան իրաւունքը, որոնք սովոր չեն վայելել մի Բիսմարկի կամայականութիւնից թոյլատրած ազատութիւնը միայն և նրա կամքի ստրուկներ լինել։

Դեռ երբէք այնքան յուզված չէին ազատամտները, մանաւանդ որ նրանց հակառակորդներն էլ ոչ միջոցներ, ներելի թէ աններելի, ոչ իրանց ազդեցութիւնը չեն խնայում, որ ստորացնեն թէ ժողովրդի, թէ կառավարութեան աչքում ամեն ազատ և անկախ միտք, նրանց արատաւորողներին և պաշտպաններին դատան ազդի և պետութեան անուանելով։ Ճշմարիտ է, կան դրանց թիւում և դատամներ, բայց նրանք միայն արժանի են այդ անուան, որոնք թողնելով ազատութեան դրօշակը, անցան հակառակորդների բանակը, իրանց ոյժերը նուիրելով խաւար ռէակցիային և պաշտպան հանդիսանալով հզոր կանցլերի կամայական քաղաքականութեան։— Բայց ազատամտների բազմաթիւ երկ ապարվիսն կը լինի նրանք բազմութեամբ կենտրվին միայն մեծ քաղաքների մէջ և գոյել դերմանիայի հարաւը նոյնպէս կը բազմանի նրանց ներկայացուցիչների թիւը։ Բէակցիան ազատամտական գրկակառնեց երկիրը և բոլոր յետագիմ և կղերական կուսակցութիւնները կը միանան որ վճռողական հարուած տան ժողովրդի ազատութեանը։ Այնու ամենայնիւ առաջադէմները չեն յուսահատվում և իրանց մեռելին եղած մէջոցները չեն խնայում, որ ընդդիմադրեն ճնշմանն։ Նրանք հասկանում են որ բացառական օրէնքները կը դառնան Բիսմարկի ձեռքում մի միջոց, որ կը չեզոքացնի և երևակայական կը դարձնի ժողովրդի ներկայացութեան և ինքնավարութեան իրաւունքը։

Այդ միջոցին ռէակցիան ամեն տեղ քարոզում է պատերազմ ազատամտների դէմ և շղջբորթում է սաղ ժողովրդի ականջին հանումներին զրգռելով նրան չարունակ դէպի հանծաուներ հրեաների դէմ։ Արդէն գրեթէ անուղղելի են այն խայտառակ անցքերը որ արիւնով և ամօթով ծածկեցին Պրուսիայի հողը, որ դեռ մի դար առաջ ազատատ էր կազմում իրանց դատաութեան պատճառով հալածվածների համար։ Եւ մի կրօնաւոր, որի վրա զլխաւոր պատասխանատուութիւն ընկնում է այս ամօթալի անցքերի առիթով, այժմ ձեռքերը երկինք բարձրացնելով և աչքերը ծռմռելով հաւատացնում է, թէ նա չէր ցանկացել, որ արիւն հոսի, որ բռնաբարվի անհատական իրաւունքը և այլն։ Դա ուշ է այժմ և եթէ սերմերը որ ընկել են համբերող գերմանական հողի վրա կարողացել են մոլեանդութեան այս պիսի ոգով և հրէչաւոր թոյսեր արդիւնաբերել տատնինեներդդ դարու վերջում, դա շնորհով ազգի այն կեղծաւորների, բարեբարների և բարեկամների է եղել, որոնց անունները միայն զզվանքով պիտի յիշվին, որովհետև նրանք կարողացել են յարուցանել այժմ միջին դարերի խաւարը և անհամբերողութիւնը։ Այս բոլոր անցքերը տեսնելով չը պիտի արդեօք կասկածի մարդ որ կայ առաջադիմութիւն. պիտի չարուցանկի հաւատալ արդեօք որ անցեալը անցած է և այլ ևս չը պիտի նորից յարութիւն առնի հնացած միջնադարեան աւերակներից, որոնց վրա կառուցվեցաւ նոր քաղաքակրթութեան չէնքը։

Հակասեմիական շարժման զլխաւորներից մինը, պրոֆէսսոր Տրայչկէ աւելի ազնիւ վարվեցաւ քան թէ նրա կուսակից քարոզիչ Շեմէսկէր։ Նա նորերումս իբրև ներկայացուցիչ առաջարկվեցաւ Կրէյցնաու քաղաքի մէջ, բայց նրան պաշտպանող կօմիտէը չը կարողացաւ նրա համար ձայների բաւական մեծ բազմութիւն հաւաքել և ասա պ. Տրայչկէ իրան յատուկ զիւցազնական անկեղծութեամբ յայտնեց, որ նա այնուհետև չէ կարող իր վրա պաշտօն ընդունել ազատամիտ ներկայացուցչի բարիստագի մէջ և հրապարակապէս յայտնում է իր եռքը ազատամիտ կուսակցութիւնից։ Այդ հաղիւ թէ հարկաւոր էր յայտնել, որովհետև պարոնի հակազատական վարմունքներից յետոյ և իշխան բարիստագների քաղաքականութեան կատարեալ անպայման ենթարկվելուց յետոյ, հաղիւ թէ կը գտնվեր մի մարդ, որ դեռ կասկածի մէջ կը լիներ թէ ինչ կուսակցութեան է պատկանում այդ ամբիօնական ազիտատորը։ Հակասեմիտները կարող են և մի երկրորդ յայտնի համալսարանական ոյժ իրանցը համարել՝ պրոֆէսսոր Ազուլի վադնէր յայտնի քաղաքական անունս Բէրլինում իրան առաջարկելով իբրև ներկայացուցչ պարլամենտի համար, ընտրողական մի ժողովի մէջ, նամանգս շնչեց իր կատարեալ համակրութիւն իշխան կանցլերի ցանկացած նոր օրէնքների վերաբերութեամբ։ Պետական պաշտպանութիւն հիւանդ և անկարող աշխատաւորների, ծխախոտի մենաւաճառութիւնը, պաշտպանիչ հարկեր օտար արդիւնքների վրա և այլն, նրա պրոգրամի զլխաւոր կէտերն են։ Պ. Վադնէր մինչև անգամ մի նոր մէջոց է առաջարկում Գերմանիայի բարօրութիւնը բարձրացնելու և դաղթականութիւնը Գերմանիայից նուազեցնելու համար՝—նուազեցնելով ինուստրների թիւը, կամ ֆրանսիական «երկու որվներին» սխոտմը ընդունելով.... Մի լրագիր պրատապելով պարոնի այդ փրկիչ առաջարկութիւնը աւելացնում է՝ «որքան մեզ յայտնի է պ. Վադնէր ուրի հաս որդի ունի»։

Թող ժամանակաւոր յաղթութիւն լինի բոլոր խաւար կուսակցութիւնների,—նրանց ձեռքը չը պիտի մնայ երկիրը։ Թող փորձի Գերմանիան ինչ է նշանակում իշխան Բիսմարկի և նրա սարկային կուսակցիների կառավարութիւնը և այն ժամանակ նա կը յայտնի և իր ցանկութիւնները։

Ասում են իբր թէ իշխանը յայտնել է թէ նա բարիստագը պիտի արձակի և նոր ընտրութիւնների պիտի դիմել տայ, եթէ բազմութիւնը հաւատակ կը հանդիսանայ նրա բարեբար բէհօրմներին և մէկը միւսից յետոյ կարձակվին և նոր ընտրված բարիստագները, մինչև որ չընդունվին նրա առաջարկված օրէնքները։ Դա վատնգաւոր մի փորձ է և չը լինի թէ իշխանը այս անգամ սխալվի, կարծելով որ Գերմանիան միայն մի բանին է ձգտում,—նրա կամքին հպատակվելը։

Ադրեաս Արծրունի

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 3 սեպտեմբերի։ „Правит. Вѣст.“ լրագիրը հաղորդում է։ Օգոստոսի 30-ին առաջ Բարձրագոյն հրովարտակով սրբազան Իոանիիին շնորհված է Ալէքսանդր Նեվսկու շքանշանը։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ